

мифического Цмока отпразднуют 18 августа в Лепеле («СБ» 16.08.2018). Зафиксированы случаи употребления названий наград: Гендиректор Третьяковской галереи Зельфира Трегулова награждена **орденом Франциска Скорины** («СБ» 16.08.2018).

Языковой портрет западного региона на примере Гродненской области представлен многочисленными географическими названиями, также встречаются названия праздников и прецедентные тексты. В следующем примере используется и название географического объекта, и название праздника: *Лучший торт-медовик и «сладкий» концерт – в Кореличском районе устроят «Мядовы фэст»* («ВГ» 14.08.2018). Обращение к прецедентным текстам также характерно для культуры западного региона, особенно при наличии его трансформации: *Медовые реки, цветочные берега и болотный футбол – как провести выходные в Гродно и области* («ВГ» 10.08.2018). Известная цитата из народной сказки «молочные речи, кисельные берега» здесь превратилась в «медовые реки, цветочные берега». Изредка в заголовках «Вечернего Гродно» встречается безэквивалентная лексика, например *сбитень: Расскажут о целебных свойствах трав и научат готовить сбитень – в Слонимском районе угостят мёдом и чаем* («ВГ» 09.08.2018).

Таким образом, языковые портреты центрального и западного регионов Беларуси имеют разную наполненность. Для центрального региона свойственны такие компоненты языкового портрета, как имена персон и названия организаций, а для западного – географические названия, названия праздников и прецедентные тексты.

В. Д. Сіняк (*г. Мінск*)

СТРУКТУРНЫЯ ХАРАКТАРЫСТЫКІ ТЭМПАРАЛЬНАСЦІ Ў ТЭКСТАХ ГАДАВОЙ СПРАВАЗДАЧНАСЦІ БЕЛАРУСКІХ, РАСІЙСКІХ І НЯМЕЦКІХ ФІНАНСАВЫХ УСТАНОЎ

Моўныя сродкі перадачы ідэі тэмпаральнасці прадстаўляюць сабой упарадкаваную структуру і рэпрэзентуюцца часавымі формамі як носьбітамі пэўнага часовага перыяду і лексічнымі паказчыкамі як удакладняючымі элементамі ці асноўнымі вызначальнымі маніфэстантамі тэмпаральнасці. Раскласіфікаваўшы азначаныя сродкі па часавай восі і прыняўшы ва ўвагу лінгвакультуралагічныя асаблівасці тэктаў беларускіх, расійскіх і нямецкіх фінансавых устаноў, можна адзначыць, што структура часавасці абнаружвае варыяцыйны адзінкавага выкарыстання, тыповага толькі для адной выбаркі ці агульнасці ўжывання, што знаходзіць выражэнне ў трох тэкставых выбарках.

Колькасная размеркаванасць аформілася дамінаваннем аднатэкставых варыянтаў і складае 47%. Перавага адзінкавых варыяцый выводзіць заканамернасць, згодна з якой часавыя лексічныя паказчыкі выступаюць

своеасаблівымі маркерамі і атаясамліваюць часавы перыяд з пазіцыі ўнікальных структурных утварэнняў. Азначаным рысам адпавядаюць мінуласць тэкстаў справаздач беларускіх і расійскіх фінансавых устаноў, сучаснасць і будучыня тэкстаў нямецкіх і расійскіх устаноў. Так, у справаздачах беларускіх фінансавых устаноў “унікальнасць” мінулых падзей атаясамліваецца з прыслоўямі (Vf+Adv), найменнямі года ў спалучэнні з прыметнікамі (Vf+Ny+Adj), найменнямі года. Прадстаўленыя структуры надаюць загадзя вызначанай форме часавасці, прадстаўленай тэмпаральнымі формамі і вызначанымі лексемамі найменняў года, дадатковыя адценні, якія ствараюць уражанне не толькі мінуласці, але і выводзяць яе ў часавую бясконцасць, неабмежаванасць. Тэксты расійскіх фінансавых устаноў маркіруюць мінуласць падобнага спалучэннямі прыметніка і прыслоўя (Vf+Adj+Adv), найменнем года, прыметніка і прыслоўя (Vf+Ny+Adj+Adv) ці прыслоўем (Vf+N+Adv).

Формы цяперашняга часу з функцыямі будучага ў тэкстах нямецкіх справаздач маркіраваны спалучэннямі найменнямі пары года (Vf+Nty). У тэкстах расійскіх фінансавых устаноў увага сфакусавана на найменні дакладнай датаванасці (Vf+Nd), спалучэннях абстрактнай (Vf+Wga) і дакладнай футуральнасці (Vf+Wgk), спалучэннях найменняў дакладнай датаванасці і прыметніка (Vf+Nd+Adj).

Цяперашні актуальны маркіраваны прыслоўем і прыметнікам (Vf+Adv+Adj), прыслоўем і прыслоўем (Vf+Adv+Adv).

Будучыня тэкстаў нямецкіх справаздач адзначана найменнямі месяца (Vf+Nm). Аднайменная часавая форма ў тэкстах расійскіх фінансавых устаноў прадстаўлена лексмай “час” (Vf+Nt). Пасродкам дадзеных варыяцый з каляндараным часам ствараецца ўражанне дакладнасці, вызначанасці.

На долю агульных структур прыпадае 39%. Супадзенні ў трох тэкстах сведчаць пра ўсеагульнасць тэмпаральнага прадстаўлення, якое азначаецца атаясамліваннем мінуласці з тэмпаральнымі назоўнікамі дакладнай датаванасці (Vf+Nd); назваў месяца (Vf+Nm); года (Vf+Ny); пары (Vf+Nty) года. Сучаснасць прадстаўлена больш разнастайна і маркіравана як назоўнікамі (Vf+Ny; Vf+Nm), так і групай прыметнікаў (Vf+Adj), прыслоўяў (Vf+Adv). Тэмпаральныя азначэнні, адвербіяльныя лексемы і назоўнікі каляндарнага часу непасрэдна карэлююць з разнавіднасцямі часавай формы і выступаюць у некалькіх ракурсах. Па-першае, для актуалізацыі імгненнасці з выкарыстаннем як асобна ўзятых адзінак, так і цэлых спалучэнняў выкарыстоўваюцца адпаведныя прыслоўі. Па-другое, для выражэння пашыранага цяперашняга і актуалізацыі тэматычнай накіраванасці тэкстаў ужываюцца прыметнікі. Па-трэцяе, для выражэння цяперашняга з функцыямі прошлага прызначаны найменні каляндарнага часу.

Структурныя варыяцыі карэлююць з часавай формай з пазіцыі абстрактнасці ці наадварот канкрэтазаванасці. Гэта акалічнасць звязана з тым, што для гіпатэтычнай і імавернаснай формы будучага часу, тым не

менш, прысутна ўстанаўленне канкрэтных часавых меж для здзяйснення ці ажыццяўлення запланаваных падзей. Найменні года (Vf+Ny) выступаюць пры гэтым неабходнымі актуалізатарамі ўдакладнення, дэталізацыі і надання будучыні большай ступені дакладнасці. Тая самая заканамернасць праслежваецца і з тэмпаральнымі азначэннямі (Vf+Adj), прыслоўямі (Vf+Adv). З дапамогай лексічных паказчыкаў падобнага плана будучыня набывае рысы агляднасці, вызначанасці, яснасці. Адзначым, аднак, што адвербіяльным лексемам прысутна дадатковая, прама процілеглая функцыя, якая заключаецца ў абстрагаванасці ад дакладнасці (Vf+Adv) і павелічэнні ступені мадальнасці часавай формы.

Такім чынам, структурная прадстаўленасць тэмпаральнасці ў тэкстах справаздач адрозніваецца непарыўнай сувяззю часавых форм і лексічных паказчыкаў з адпаведным вызначэннем заканамернасцей, падабенстваў і адрозненняў.

О. М. Стаценко (г. Сумы)

ПРЕЦЕДЕНТНОСТЬ ОБРАЗА СОРОКИ В ФОЛЬКЛОРЕ И ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Базовыми репрезентантами русской языковой ментальности являются произведения устного народного творчества. В фольклоре в колоритных образах отражены различные стороны жизни народа, позволяющие соединить в живую цепь поколения людей в течение многих веков. Именно этим ценны для нас такие народные творения, которые передавались из уст в уста и стояли у истоков зарождения языка. Мировосприятие, представления об окружающем мире и его понимание, культурные традиции, глубинная народная мудрость и многое другое, что заложено в народных произведениях, представляет необычайную ценность для исследований в различных лингвистических сферах.

Выбор образа *сороки* был отнюдь не случайным. Наши предки черпали свое вдохновение в природе и ими было тонко подмечено, как заботливо она относится к своему потомству, к обустройству гнезда, которое выглядит чистым и опрятным. Эти характеристики подтверждены многими современными этнографами (С. Лебедев, Д. Константинов и др.). Тщательная забота птицы о своем гнезде и потомстве позволила фольклору создать ее образ как домовитой, заботливой хозяйки.

Яркое оперенье и характерное поведение птицы не могло не оставить отпечатка в народной литературе. Ареал распространения этого вида птиц очень широк и каждый народ относится к ней по-разному. Если у европейцев к сороке весьма негативное отношение, то в Китае она является символом счастья. Среди славянских народов чаще бытовало довольно положительное мнение об этой представительнице семейства пернатых, несмотря на ее